

Nosce Te Ipsum:
L'Univers subjectiu

Reflexions sobre la naturalesa del temps

Joan Fonollosa

Barcelona, 26/05/2014

Mirades de la Ciència... Maig 2014

Què és el temps?

Algunes respostes a aquesta pregunta:

- Junt amb l'espai, és la condició a priori per a l'existència del món (Kant)
- El temps és immutable, i igual per a tothom (Newton)
- És una dimensió de l'espai-temps, i depèn de la massa i de la velocitat (Einstein)
- L'evolució dels processos irreversibles marca la fletxa del temps (Prigogine)

Què és el temps?

Més respostes a aquesta pregunta:

- Un segon equival a la durada de 9.192.631.770 períodes de radiació corresponents a la transició entre dos nivells de l'estructura hiperfina de l'estat fonamental del cesi 133 (Definició oficial del segon)
- El temps estàndard per a la realització d'una tasca és la fracció de la jornada laboral que es justifica en realitzar-la (Estudi del treball)

Què és el temps?

Malgrat tot, la millor resposta que tenim encara és la pragmàtica:

allò que mesurem amb un rellotge

La pregunta, aleshores, és com definim què és un rellotge i per què hem de mesurar-lo.

Enfoquem el problema des d'un altre angle

Dues classes de temps

El dolor compta les hores, mentre que el plaer les oblida (Josep Mª Espinàs)

Hem definit dues classes de temps:

Temps objectiu: el que es mesura amb el rellotge

Temps subjectiu: la percepció que té cadascú del pas del temps

Dues classes de temps

Algunes preguntes:

Aquestes dues classes de temps són coses diferents o no?

És la nostra percepció que ens enganya, o són fenòmens essencialment diferents?

Per què no solen coincidir els dos temps?

Després d'Einstein, fins a quin punt podem dir encara que el temps objectiu és universal?

Temps i canvi

Una proposta de definició:

El temps és la mesura del canvi

Canviem nosaltres i canvien les coses al nostre voltant, i de la consciència d'aquest canvi en diem que ha passat el temps.

Temps i canvi

Si el temps és la mesura del canvi, el seu transcurs depèn dels canvis que tenim notícia, que no són iguals per a tothom.

El temps "bo" és el subjectiu: cadascú té el seu propi temps

Temps i canvi

Però... qui és que mesura el canvi?

En el model NTI, els elements clau són els
Nòduls d'informació

**Nòdul d'informació: qualsevol element
que intervingui en qualsevol procés de
l'Univers.**

Temps i canvi

Hi ha diversos tipus de nòduls:

- Passius: no processen informació (una pedra)
- Actius: processen informació (éssers vius)
- Persones: tenen consciència de sí mateixes (humans i organitzacions)

El nòduls que no són persones tenen una percepció limitada del temps.

Temps i canvi

Què és aleshores el temps objectiu?

Cadascun de nosaltres forma part de molts nòduls col·lectius alhora, i cada un té el seu propi temps, que interfereixen i es relacionen en la consciència de cadascú.

El "temps objectiu" és el temps subjectiu del nòdul que anomenem "societat"

Temps i canvi

Per què ens cal un temps social?

Perquè ens hem de posar d'acord amb les coordenades espaciotemporals de les activitats col·lectives:

- La geografia dóna nom als llocs
- La cronologia dóna nom als instants.

El temps objectiu (social) ha de canviar igual per a tothom i de manera previsible.

Temps i canvi

Això ens porta de manera natural a la definició de rellotge:

Un rellotge és un sistema que canvia de manera previsible i igual per a tothom que estigui en les mateixes condicions.

Temps i canvi

El temps meteorològic no serveix com a rellotge:

Fred/calor, sol/pluja....

canvien igual per a tothom, però no sempre de la mateixa manera (no previsibles)

Els rellotges bàsics són fenòmens astronòmics:

Dia/Nit, fases de la lluna, estacions...

canvien igual per a tothom, i sempre de la mateixa manera (previsibles) ⇒ rellotges

Potser no és casualitat que la paraula "temps" tingui els dos significats

Temps objectiu vs subjectiu

Relació entre temps objectiu i subjectiu

- Existeix alguna relació entre temps objectiu i subjectiu?
- De què depèn, si és el cas?

Per donar resposta a aquestes preguntes, fixem-nos en com es relacionen un i altre

Temps objectiu vs subjectiu

Podem mesurar el temps social sense rellotges?

Sí, però cal un entrenament o bé estar fent alguna cosa que tingui un ritme propi.

És un comportament après, no natural.

Temps objectiu vs subjectiu

Posició de la informació	El temps costa de passar si...	El temps passa volant si...
Dins de l'interval	No tenim res a fer ("hores buides") És desagradable o no ens ve de gust (negativa)	És agradable, ens ve de gust (positiva)
Al final de l'interval	Esperem una cosa bona (positiva)	Esperem una cosa dolenta (negativa)

Temps i informació

La informació és un element decisiu en el comportament del temps psicològic.

La informació deforma el temps

Temps i informació

Una hipòtesi sobre la irreversibilitat dels processos:

Si l'Univers evoluciona cap a estats cada cop més complexos que contenen més informació, pot ser que això faci un efecte anàleg a la gravitació?

Estem "caient" cap al futur, per això no podem tornar enrere.

Relació temps objectiu/subjectiu

Una proposta *qualitativa*:

$$\frac{t_p}{t_o} = K(l, s, \Delta t)$$

t_p = durada de l'interval en temps subjectiu

t_o = durada de l'interval en temps objectiu

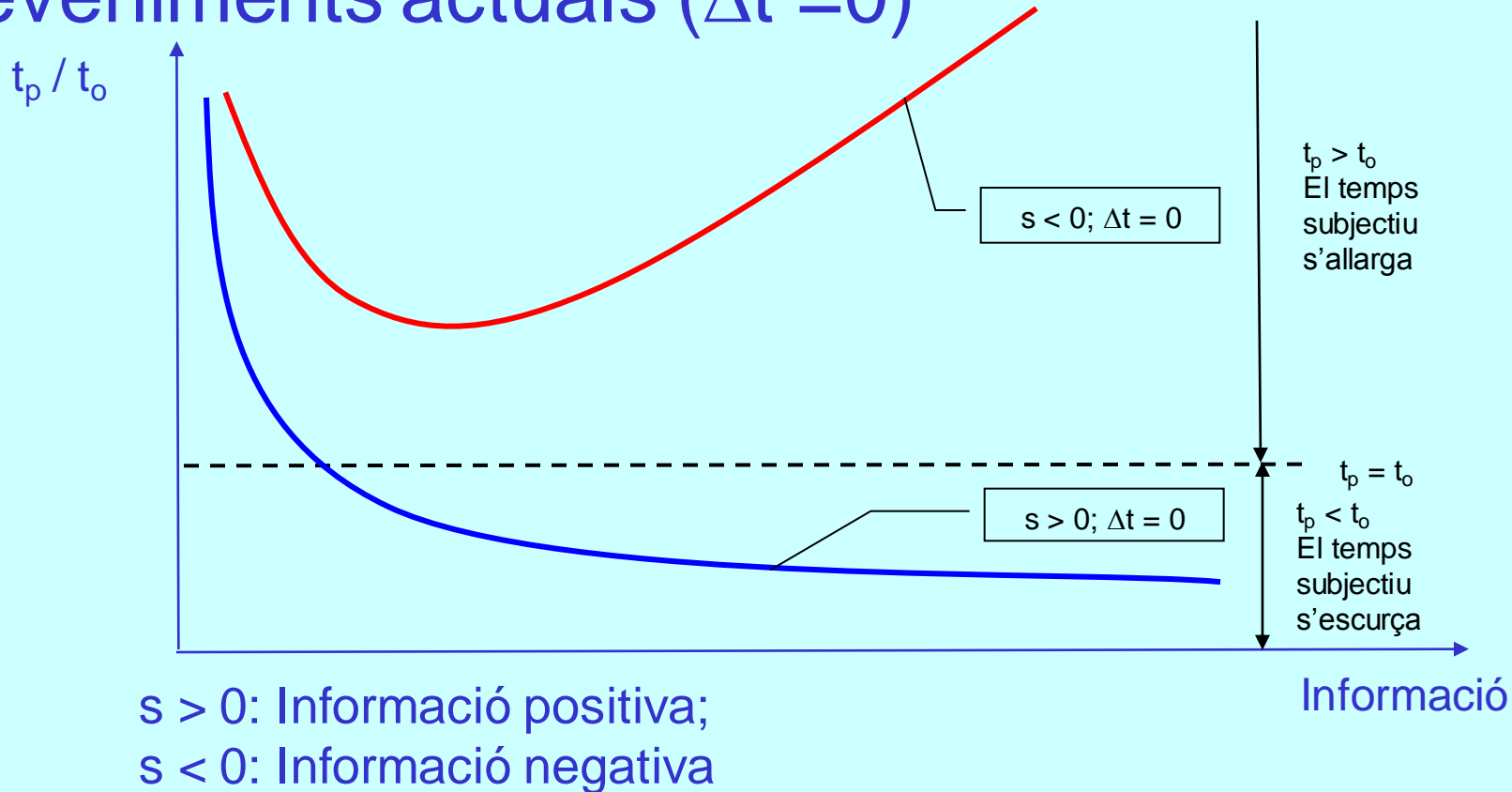
l = Informació de l'interval

s = signe d'aquesta informació

Δt = posició de la informació respecte l'interval
(present o futura)

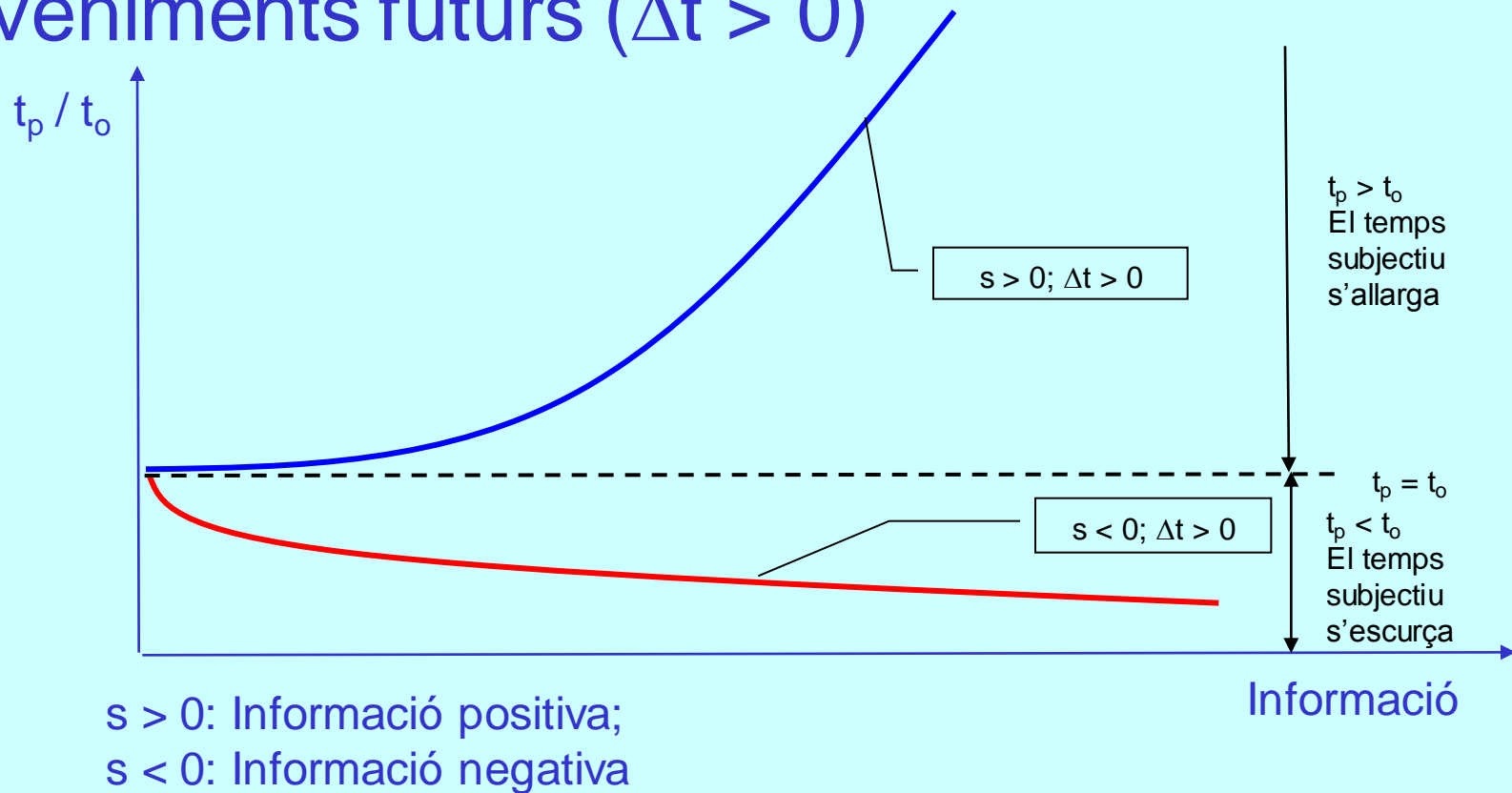
Relació temps objectiu/subjectiu

Esdeveniments actuals ($\Delta t = 0$)

Relació temps objectiu/subjectiu

Esdeveniments futurs ($\Delta t > 0$)

Conclusions

- El temps és la mesura del canvi
- Els canvis dels quals cadascú és conscient són diferents; per tant el temps "bo" és el subjectiu
- El temps dit "objectiu" és el temps subjectiu del nòdul anomenat "societat"
- La informació deforma el temps

Una hipòtesi final

- L'Univers evoluciona més ràpidament com més informació conté:

# Fet	Anys que fa	log10
1 Naixement de l'Univers	13.800.000.000	10,14
2 Naixement de la Terra	4.500.000.000	9,65
3 Primers ésser pluricel·lulars	700.000.000	8,85
4 Primers mamífers	93.000.000	7,97
5 Primers homínids	6.000.000	6,78
6 Primers sapiens-sapiens	200.000	5,30
7 Neolític: agricultura	10.000	4,00
8 Escripura	6.000	3,78
9 Mètode científic	500	2,70
10 Primers ordinadors	70	1,85

**Nosce Te Ipsum:
L'Univers subjectiu**

Una hipòtesi final

La vida dels nòduls físics és més curta com més evolucionats són:

#	Nòdul	Durada (anys)	log10
1	Estrelles i planetes	Milers de milions	9
2	Continents, muntanyes...	Centenars de milions	8
3	Plantes: sequoia	10.000	4
4	Plantes: olivera	1.000	3
5	Animals: tortuga	200	2,3
6	Humans	100	2
7	Tecnologies TIC	5	0,7

Els nostres processos biològics, comencen a ser massa lents per a l'evolució tecnològica?

Una hipòtesi final

Estem començant a arribar al límit de la nostra evolució?

Qui ens substituirà, si és el cas?

Uns simbiòtics - home màquina?

Una hipòtesi final

Pot ser aquesta una forma primitiva de l'espècie que ens substituirà evolutivament?

Col·loqui

Moltes gràcies per la seva atenció

Espero que el seu temps subjectiu
d'aquesta conferència hagi estat curt